

Godsets historie

I 1540-årene ble det grunnlagt en omfattende godssamling i hele nedre del av Drammensvassdraget. Bak denne sto Peder Hanssøn Litle, kongens høvedsmann på Akershus. Skoggårder og fossefall ble kjøpt opp med sikte på sagbruksdrift og trelasthandel i stor stil. Litle anla "kongesager" både i Drammensvassdraget, i Akerselva og ved Moss. Foss var med dette Norges første storsatsning på sagbruksdrift.

I 1763 kjøpte Jørgen von Cappelen Fossesholm og flyttet til gården. Jørgen hadde giftet seg rikt med en leverandør-enke på Kongsberg. Her hadde han tjent en formue på vareleveranser til den voksende skare av arbeidere ved Sølvverket. Straks etter innflytting ble utbyggingen av gården igangsatt, og få år etter fremstod Fossesholm som et praktanlegg i rokokkostil.

Hovedbygningen ble gitt en utforming som skulle gjenspeile de store slotts- og herregårdsanleggene ute i Europa. De klassisistiske detaljene utvendig ble hentet fra steinarkitekturens dekor, men "oversatt" til det norske materialet, tre. Fest og representasjonsrommene ble lagt på rekke langsetter fasaden, som en paradesuite mellom stortuen i nord og havestuen i syd. Noen av rommene fikk tapeter malt av den svenske dekorasjonsmaleren Eric Gustav Tunmarck. De andre rommene fikk håndmalte og håndtrykte tapeter innført fra Frankrike, Tyskland og England.

De gode tidene for trelasthandelen under revolusjons- og Napoleonskrigene ute i Europa, fikk en brå slutt i 1807 da Norge kom i krig med trelastmarkedet England. Konkursene ventet for de fleste store handelshus og virksomheter. Fossesholms eier, Jørgen von Cappelen Omsted ga opp i 1822, og godset gikk på auksjon. De enkelte deler ble solgt for seg. Tre storbønder på Eiker, Amund Larsen Besseberg, Christopher Borgersen Hoen og Hans Jørgen Elster, kjøpte selve hovedgården. I 1840-årene delte Bessebergs sønner, Lars og Peder, gården mellom seg. Fossesholm ble drevet som to bondegårder frem til 1973 da Eiker Historielag ved hjelp av Eiker Sparebank og Øvre Eiker Kommune kjøpte bygningene med 22 mål tomt.

Fateburet

På Fossesholm er det et rom som heter Fateburet. Dette var virkelig et skryterom på 1700-tallet. Her ble husets porselen oppbevart, utstilt på hyller langs veggen. Jørgen von Cappelen kunne blant annet dekke til 50 personer med sitt kinesiske servise, familie rose. Dette var luksus forbeholdt de få.

Fra 1859 og frem til vår tid har rommet blitt modernisert mange ganger. Siste gang det fikk nytt utseende var på midten av 1980-tallet. Riksantikvaren ønsket å vise forskjellige stilepoker. Fateburet ble satt i stand med tanke på å vise publikum 1930-tallet, og ny tapet ble valgt ut fra dette målet.

I dag innser vi at det mer eller mindre tilfeldige tapetet som ble klistret opp på 1980-tallet ikke hører hjemme på Fossesholm. (bilde1)

Jørgen von Cappelen

Magdalena Darjes

Bilde 1. Fateburet med tapet fra 1985.

I september 2012 gjorde NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning) en fullstendig fargeundersøkelse av rommet; tak, vegger, gulv, brannmur og listverk og spenningen var stor rundt hva man kunne finne.

Himling.

Det ble skåret hull i dagens himling, som stammer fra en modernisering i 1859, og plutselig så vi rett opp i det gamle bjelketaket fra 1760-tallet. Bjelketaket var så skittent at det så ut som om det var sortmalt, men etter litt rensing kom den opprinnelige fargen frem, en hvit limfarge. (bilde 2)

Vegg.

NIKU fjernet en del av brystningspanelet som befinner seg i rommet i dag og som ble montert i 1859. Under dette panelet fant de et lerret som viste seg å gå fra gulv til tak, det originale 1700-tallslerretet. Det var svært skittent, men viste seg, etter nærmere undersøkelser, å ha vært malt med en lys gulbeige oljemaling. Det ble også funnet huller etter hyllene for porselenet. (bilde 3)

Oppå lerretet var det klistret lag på lag med papirtapet. Det første laget stammer fra moderniseringen i 1859 og ser ut til å ha vært en medaljongtapet med blomstermotiv i blått, hvitt og gråhvitt. (bilde4) Enda 4 lag med tapet kom oppå før tapetet fra 1980-tallet.

Ved å gjøre fargeavdekking på brystningen kom man frem til den originale eikeimiterte ådringen fra 1859, da brystningen ble montert.

Brannmur.

Også brannmuren har vært modernisert mange ganger. Det viste seg at den på 1700-tallet hadde vært malt i en beigevit limfarge, mens den i 1859 ble malt i en marmoreringsteknikk med blå årer på lys blå bunn. Siden har den både vært gråbrun, brun grønn, gråblå og ådret.

Gulv.

Gulvet ble byttet i 1859. Her ble det ikke funnet annet enn brunfarge.

Videre arbeide.

Ut fra funnene som ble gjort, har NIKU anbefalt å tilbakeføre rommet til moderniseringen som ble foretatt i 1859.

Vi vil forsøke å kopiere opp tapetet. Tapetfunnene som ble gjort er fragmentariske slik at vi nok må lete litt til for å forsøke å få nok til en rekonstruksjon. Brystningen vil få en eikeimiterende ådring og brannmuren vil bli marmorert.

Vi satser på å komme i gang med arbeidene og gleder oss veldig til resultatet!

Tapetprosjektet

En stor takk til [Sparebankstiftelsen DNB](#) og [Sparebanken Øst](#) som støtter prosjektet med henholdsvis kr. 700.000,- og kr. 400.000,-

Dagligstuen

På 1760-tallet fikk dagligstuen, i likhet med de andre rommene i hovedbygningen, håndmalte lerretstapeter. Dette var svært eksklusivt og bare de mest velstående familiene i landet hadde råd til slik luksus.

På midten av 1800-tallet ble mange av disse lerretene overtapetsert med den tids moderne papirtapet. I 1931 ble det gamle lerretstapetet i dagligstuen gjenfunnet i forbindelse med modernisering. Tapetet fra 1700-tallet ble solgt til Drammens museum.

I 2012 åpnet museet opp for muligheten til å føre dem tilbake til Fossesholm. Tilbakeføringen er et omfattende og møysommelig arbeid som krever stor faglig ekspertise. Forberedende arbeider er gjort nå i september. Pga. vinter og lave temperaturer vil det videre arbeidet i dette rommet fortsette til våren.

Fateburet

Høsten 2012 gjorde NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning) en grundig undersøkelse av Fateburet. De fant 5 lag med papirtapet før de kom ned på lerretet fra 1760.

NIKU har anbefalt å gjenskape rommet slik det fremstod etter første modernisering ca. 1860. Fra denne perioden er alle rommets interiørelementer bevart.

Vi vil nå i oktober starte kopieringen av tapetet som vi har funnet fragmenter av.

Videre trinn i prosjektet blir restaurering av ytterligere to rom, restaurering av flere 1700-talls tapetrester og sortering og systematisering av en stor mengde 1800- og 1900-talls papirtapeter.

Bilde 2. Fargeprøve himling.

Bilde 3. Fateburet fra NIKUs undersøkelser.

Bilde 4. Lerretsrest.

Rekonstruksjon av dammen og lysthuset

Sparebankstiftelsen DNB har gitt oss kr. 900.000,- til rekonstruksjon av dammen og lysthuset på Fossesholm Herregård!

Vi startet rekonstruksjonsarbeidet våren 2016, men det dukket etter hvert opp noen spørsmål som var ganske viktige å få svar på. Vi bestemte oss da for å gjøre en ny utgravning. Fylkesarkeolog Inger Karlberg utførte jobben i juni 2016.

På et kart fra 1789 er dammen tegnet sirkelrund med ei rund øy i midten, og det var slik vi i utgangspunktet tenkte å rekonstruere anlegget, men etter hvert som arkeologen gravde, forstod vi at dette ikke hadde vært tilfelle i virkeligheten. Vi avdekket nemlig ei halvøy og dermed en dam med hesteskoform!

Under utgravningen fant vi også ut at øya opprinnelig hadde stukket 60-70 cm over datidens omkringliggende område, men etter at dammen og lysthuset ble fjernet, var hele området blitt fylt ut.

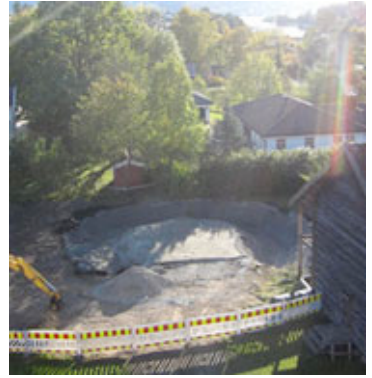
På 1920-tallet, da Fossesholm ble fredet, tenkte man kun på bygningene, ikke på parken. Hadde Fossesholm blitt fredet i dag så ville også parkarealet blitt fredet. Derfor behandler vi det som om det skulle vært fredet. Øya vi gravde frem har vi derfor dekket til med duk og lagt pukk over så når man graver her om 200 år og lurer på hva som ble gjort i 2016, vil man finne den opprinnelige øya intakt. Den nye øya blir lagt oppå den gamle, det passer fint siden den jo skal rage litt over resten av landskapet, akkurat slik som den gamle øya gjorde.

Dammen ble gravd ut sommeren 2016. Det ble lagt duk og tettet med leire og etter en regnfull periode høsten 2016 sto dammen halvfull med vann!

Før snøen kom, rakk vi å støpe sålen til det 8-kantede lysthuset som er under bygging. Lars Jacob Vinden-Haug hos NIKU har tegnet lysthuset etter modell av lysthuset på Odals Verk. Det var samme slekten som eide Odals Verk og vi kan regne det som sikkert at byggherren her på Fossesholm kjente dette lysthuset. Et lysthus som var svært moderne også på den tiden lysthuset på Fossesholm ble bygget. På kartet vårt fra 1789 kan man ane et kinapreg på lysthuset slik man ser det på lysthuset på Odals Verk i dag.

Lysthuset bygges innendørs i løpet av vinteren og vil bli flyttet ut på øya i løpet av sommeren 2017.

Vi gleder oss til å kunne ønske velkommen til denne nye lille perlen på Fossesholm og takker Sparebankstiftelsen DNB for gaven.

Dammen er gravd ut.

Lysthuset på Odals Værk som er forbilde for vårt lysthus.

